

WIADOMOŚCI Z KRAJU I ZE ŚWIATA

Z PARKÓW NARODOWYCH

Buławnik mieczolistny *Cephalanthera longifolia* w dolinie Wołosatki (Bieszczadzki Park Narodowy)

Buławnik mieczolistny jest rzadkim, zagrożonym storczykiem żyznych liściastych lasów rzędu *Fagetalia*. Jak wszystkie gatunki z tej rodziny, podlega ochronie prawnej. W polskiej czerwonej liście roślin naczyniowych zaliczony został do grupy gatunków narażonych na wyginięcie (Zarzycki, Szelaąg 1992). Występuje w rozproszeniu na niżu i w niższych położeniach górskich, lecz na południu kraju zdecydowanie częściej (Zajac A., Zajac M. red. 1997). Z Bieszczadów Zachodnich podano cztery stanowiska (Jasiewicz 1965), z których tylko jedno – na Małej Semenowej (865 m n.p.m., kwadrat ATPOL FG6984) leży w granicach Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Trzy pozostałe zlokalizowane są znacznie niżej, bo w zakresie wysokości od 500 do 570 m n.p.m., już poza obszarem parku – w okolicy Komańczy i Rzepedzi. Sam takson określony został jako bardzo rzadki w Bieszczadach (Jasiewicz l.c.).

Szczegółowa inwentaryzacja florystyczna prowadzona w czasie opracowywania planu ochrony Bieszczadzkiego PN (1993–1997) nie potwierdziła występowania *Cephalanthera longifolia* na tym obszarze – gatunek nie został odnaleziony w trakcie badań terenowych (Zemanek, Winnicki 1999).

Na początku czerwca 2001 r. natrafiliśmy w zlewni Wołosatki na niewielki płat buczyny ze znaczną liczbą gatunków chronionych, wśród których był również jeden kwitnący okaz buławnika mieczolistnego.

Cephalanthera longifolia rozmnaża się zarówno generatywnie, jak i wegetatywnie. Kwitnie jedynie w sprzyjających warunkach, a więc nie zawsze co roku. Nasiona są bardzo małe, lekkie i ubogie w materiały zapasowe (w świecie roślin storczykowate mają jedne z najmniejszych i najlżejszych nasion). Do wykiełkowania i dalszego rozwoju rośliny niezbędny jest udział odpowiedniego komponentu grzybowego. U gatunków z rodzaju *Cephalanthera* mikotrofia jest tak silna, że to tej pory nie udało

się skielkować ich nasion w warunkach laboratoryjnych (Jakubská 2000). Taka biologia gatunku z pewnością nie sprzyja jego częstemu występowaniu.

Odnalezione stanowisko z *Cephalanthera longifolia* leży na skaju lasu porastającego brzegi silnie wciętego potoku Ksiendzowy Zworić, na NE stoku Kiczery Manzina, na wysokości 760 m n.p.m. Jest to buczyna o charakterze przejściowym pomiędzy żyzną *Dentario glandulosae-Fagetum*, występującą na skarpie i w dnie potoku, a kwaśną *Luzulo nemorosae-Fagetum* przylegającą do łąki. W drzewostanie dominuje buk *Fagus sylvatica*, który występuje tu często w formie kandelabrowej. Rosną też: topola osika *Populus tremula*, wierzba iwa *Salix caprea*, a w podszyciu, oprócz buka i osiki, jałowiec pospolity *Juniperus communis* i czeremcha zwyczajna *Padus avium*. Runo zdominowane jest przez borówkę czarną *Vaccinium myrtillus*, co wskazuje na kwaśny odczyn podłoża. W bliskim sąsiedztwie rosną w rozproszeniu również inne gatunki storczyków, jak: podkolan biały *Platanthera bifolia* (kilkanaście okazów), listera jajowata *Listera ovata* (3 osobniki) oraz, w przylegającej do buczyny młace, kukulka szerokolistna *Dactylorhiza majalis* (około 20 kwitnących roślin). Z innych bardziej interesujących gatunków występują paprocie: podrzeń żebrowiec *Blechnum spicant* (chroniony), nerecznica krótkoostna *Dryopteris carthusiana*, zachyłka oszczepowata *Phegopteris connectilis* i cienistka (zachyłka) trójkątna *Gymnocarpium dryopteris*, a w częściowo wypróchniałych pniach buków paprotka zwyczajna *Polypodium vulgare* (częściowo chroniona). Na skarpie rosną też okazałe byliny: miesięcznica trwała *Lunaria rediviva*, parzydło leśne *Aruncus sylvestris* (chronione) i rutewka orlikolistna *Thalictrum aquilegifolium*.

Zarówno opisywane stanowisko pod Kiczera Manzina, jak i podane przez Jasiewicza pod Małą Semenową są od siebie oddalone o około 5 km i niewykluczone, że *Cephalanthera longifolia* występuje w tej części Bieszczadów na rozproszonych stanowiskach znacznie częściej, chociaż nie potwierdziły tego dotychczas przeprowadzone w tej okolicy poszukiwania.

Andrzej Kalemba, Joanna Korzeniak

PIŚMIENNICTWO

Jakubská A. 2000. Nowoczesne metody rozmnażania ginących gatunków storczyków w Polsce i na świecie. Przegl. Przyr. 11, 2-3: 73-85.

Jasiewicz A. 1965. Rośliny naczyniowe Bieszczadów Zachodnich. Mon. Bot. 20: 1-338.

Zajac A., Zajac M. red. 1997. *Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych chronionych w Polsce*. Nakł. Prac. Chorol. Komputer., Inst. Bot. UJ, Kraków.

Zarzycki K., Szelağ Z. 1992. *Czerwona lista roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce*. W: *Lista roślin zagrożonych w Polsce* (red. Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z.). Wyd. 2, Inst. Bot. im. W. Szafera, PAN, Kraków.

Zemanek B., Winnicki T. 1999. *Rośliny naczyniowe Bieszczadzkiego Parku Narodowego*. Mon. Bieszcz. 3: 1-249.

Nowe stanowiska rzadkich roślin w Tatrzańskim Parku Narodowym

Dane do niniejszej notatki zgromadzono w ramach corocznych badań terenowych prowadzonych w Tatrzańskim Parku Narodowym (TPN). Odnaleziono tam 6 gatunków rzadkich, takich które znane były zaledwie z kilku stanowisk. Są to: traganek wytrzymały *Astragalus frigidus*, warzucha tatrzańska *Cochlearia tatrasae*, ostrożeń głowacz *Cirsium eriophorum*, groszek wiosenny *Lathyrus vernus*, wiciokrzew suchodrzew *Lonicera xylosteum*, ciemiężyk białokwiatowy *Vincetoxicum hirundinaria*. Dwa pierwsze zamieszczone są w *Polskiej czerwonej księdze roślin* (Zarzycki, Kąmierzakowa red. 1993) w grupie gatunków rzadkich – kategoria R. Pozostałe mają charakter rzadkości lokalnych i ich potencjalne zagrożenie wyginięciem można rozpatrywać w skali TPN.

Traganek wytrzymały *Astragalus frigidus* (L.) A. Gray jest byliną mającą 15–40 cm wysokości, z łodygą wzniesioną lub podnoszącą się, zwykle pojedynczą, nagą lub słabo owłosioną. Listki jajowate lub eliptyczno podługowate. Kwiatostany nieliczne, dość luźne 5–20-kwiatowe. Korona jasnożółta, kielich górą gęsto, czarniawo owłosiony. Kwitnie w lipcu i sierpniu. Rozmnaża się przez nasiona.

Jest gatunkiem arktyczno-alpejskim. Jego ogólny zasięg to daleka północ i góry Eurazji. W Europie rośnie w Norwegii, Szwecji oraz w Alpach, Karpatach i północnej części Nizy Wschodnioeuropejskiego (Piękoś-Mirkowa H. 1993). W Polsce występuje wyłącznie w Tatrach, skąd znany jest zaledwie z 6 stanowisk: za Małą Łąką pod Czerwonym Wierchem (Berdau sec. Janota 1850), Małolączniak – Dol. Litworowa, źleb Korkora na Giewoncie 1858 m (Kotula 1889–1890), Wielka Świstówka 1420 m i Mała Świstówka 1360–1400 m, pod Wielką Turnią 1400 m (Lobarzewska 1984). Gatunek preferuje podłoże wapienne o odczynie zasadowym. Związany jest głównie z murawą naskalną należącą do zespołu kostrzewy pstrej *Festuco versicoloris-Seslerietum tatrasae* (= *Versicoloretum tatricum*).